

Végyári Roberta

A médiaoktatás tíz éve egy miskolci gimnáziumban

Végvári Roberta

A médiaoktatás tíz éve egy miskolci gimnáziumban

Előadásom címén és felépítésén gondolkozva áttekintettem – magától értetődő módon – azt az egy évtizedet, ami eltelt azóta, hogy az iskolámban elkezdődött a mozgókép és médiaismeret nevű tantárgy oktatása. Mindenekelőtt arra próbáltam válaszolni magamnak, hogy mit emelhetnék ki médiatanári pályafutásom tapasztalatait összegezve egy a médiaoktatásról szóló konferencia hallgatósága – a kollégáim – előtt ebből az eltelt tíz évből.

Első közelítésben a lehető legszubjektívebb, legszemélyesebb nézőpontot engedtem meg magamnak (és erre a felkérés is bátorított). Mi, tanárok meg vagyunk győződve a saját tantárgyunk nélkülözhetetlenségéről. Röstellnivaló, de létező tantárgyi sovinizmustól vezérelve azt kérdeztem magamtól: mit gondolnak az én iskolámban ma erről a tantárgyról? Mennyire világos vagy nem világos ennek a stúdiumnak a fontossága a kollégáim, a gyerekek és az iskolavezetés körében? Hozott-e változást az eltelt tíz év? Volt-e és lett-e becsülete a médiatanításnak és a médiatanárnak? Honnan, hová jutott az „ügy”? Így alakult ki az előadásomnak az alábbi logikai menete: 1. felvázolom a saját médiatanári ténykedésem „történetét”; 2. beszélek az iskolám profiljáról, képzési sajátosságairól és abban a tantárgy helyéről; 3. a médiaoktatás helyi feltételeiről (óraszám, felszereltség), és azok változásáról az új kerettanterv mentén; 4. a tanári munkámban érvényesülő szempontokról, célokról; 5. az elért eredményekről.

Fredendően magyar-történelem szakos vagyok. 1987-ben kezdtem a tanári pályát, néhány évig mindkét tárgyat tanítottam, aztán munkahelyet váltottam, és a jelenlegi iskolámban csak magyartanárként működtem 1991-től a 2003/2004-es tanév végéig. Ekkor ugyanis megkeresett az igazgatóm, kezében a Hartai–Muhi szerzőpáros médiatankönyvével, és megkérdezte, lenne-e kedvem ezt az új tárgyat tanítani. A lehetőséget korábban felajánlották egy rajzos kollégának, de neki nem volt kedve hozzá. Engem viszont érdekelt. Akkor praktikus szempontok még nem is vezéreltek, eszembe sem jutottak (több szak – több láb), hanem a Varietas delectat! – elve: valami másban kipróbálni magam. A szellemi megújulás lehetősége vonzott, és a könyvbe belelapozva azonnal úgy éreztem, ez nekem való terep. Nyáron átrágtam magam a tankönyvön, beszereztem az elérhető tanterv-variációkat, ismerkedtem az új stúdium szemléletmódjával, tematikájával, megírtam a helyi tantervet. Az első tanévem a módszertani kultúra szempontjából erősen kifogásolható, mondhatni pocsék volt. Hagyományos frontális pozícióból, technikai háttér nélkül, verbális tanári ismeretközlést műveltem – a jegyzetelt anyagot visszakérdeztem. Sürgős fejlesztésre szorultam, keresnem kellett valamilyen továbbképzési lehetőséget. A 2005/2006-os tanévben elvégeztem a Magyar Mozgókép- és Médiaoktatási Egyesület „Mozgóképkultúra és médiaismeret alapozó kurzusát”, egy 120 órás pedagógus-továbbképzést. Javamra vált: órán hasznosítható ötleteket és a média világában eligazító szemléletet is tanultam ott. Aztán a következő években az iskolába rendszeresen érkezett a Mozinet magazin, benne a Zsánerben rovat cikkeivel,

ezekben búvárkodtam. Szakirodalmat, tanári segédkönyveket vásároltam, megismertem a filmes és médiatudománnyal foglalkozó folyóiratokat. Óravázlatokat próbáltam ki több-kevesebb sikerrel, egyszer a saját melléfogásaimból tanulva igyekeztem egyre érdekesebb és hasznosabb órákat tartani. Közben az eszközállomány gyarapodott: lett egy kamera, már tudtam kivetíteni stb. Lassanként beletanultam a mozgóképi szövegek elemzésébe (ebben persze előnyt jelentett a bölcsész-előélet), de folyamatosan fájdalmas hiányát éreztem a filmkészítési jártasságnak, továbbá egyre aktuálisabbá vált egy szaktanári képesítésnek az abszolválása, ezért 2011-ben elkezdtem és 2013-ban elvégeztem az ELTE mozgóképkultúra és médiaismeret tanártovábbképzését. Ott – amellet, hogy nívós filmtörténeti, filmelméleti, médiaelméleti stb. alapot kaptunk –, a gyakorlati képzés során végigcsináltuk a filmkészítés összes lépését, találkoztunk a médiaszöveg-alkotás összes olyan döntési helyzetével, amivel egy érettségiző vagy OKTV-n induló tanuló találkozhat. 2012 augusztusában Cereden, a Magyar Nemzeti Filmalap és a Magyar Mozgókép- és Médiaoktatási Egyesület által támogatott egyhetes intenzív filmkészítő workshopon is részt vettem. Filmes szakemberek vezetésével (vagy inkább munkatársi együttműködésben) filmetűdöket forgattunk. A filmötletektől a kamerakezelésen át a szerepjátékig és a vágásig mindenki minden munkafázist kipróbált. Keveset aludtunk, sokat dolgoztunk és rengeteget tanultunk. Ezzel együtt messze nem érzem magamat késznek. Minden év elején azon gondolkodom, mit és hogyan kellene másképp csinálni. Erre nemcsak az én „vezérem készlet”, aki „bensőmből vezérel”, hanem a legjobb diákjaim elvárásai: céljaik vannak, és sokat akarnak tőlem tanulni.

Miskolcon öt állami fenntartású és négy egyházi kezelésben lévő gimnázium működik. Ezek közt – az ismert minőségi mutatókat tekintve – a felsőközép mezőnyben helyezkedik el a Zrínyi Ilona Gimnázium. Diákjainkat nemcsak Miskolcra, hanem a megye egész területéről vesszük fel, sőt alkalmanként kelet-szlovákiai magyar ajkú tanulók is megjelennek. A beiskolázás során évente csökkenő számú jelentkezőből válogathatunk, de eddig még mindig túljelentkezés volt a meghirdetett tagozatokra (korábban akár ötszörös, most már inkább csak kétszeres). Az iskola képzési struktúrájában kiemelt helye volt és van a nyelvtanításnak (emelt óraszámú meghirdetett haladó angolunk, ötéves francia, illetve angol két tanítási nyelvű tagozatunk van) és a művészeti képzésnek. A rajz- és főleg a drámatagozat az iskola igazi vonzereje, mert ilyen a város és a megye más gimnáziumaiban nincs. Történelem, biológia és matematika tagozatainkat a városvezetés néhány éve megszüntette, és évente csak három osztály indítását engedélyezte négy helyett – nyilván demográfiai okokból.

A médiatanítás infrastruktúrája nálunk egy projektorral, okostáblával felszerelt, lesötétíthető szaktanterem, itt tartom az óráimat, de szinte ugyanez a felszerelés még kb. tíz tanteremben adott. Én saját munkahelyi notebookon dolgozom. Az oktatástechnikusunk felügyel néhány kamerára, tőle mikrofon és statív is kölcsönözhető. Az iskolai számítógépeken a rendszergazda segítségével lehet vágóprogrammal dolgozni. Az iskola egész területén van wi-fi.

Az új köznevelési törvény, illetve az új kerettanterv életbe lépéséig a média önálló tantárgyként, a 11. évfolyamon (négy párhuzamos osztályban) heti egy órát kapott a helyi tantervünkben. Ez kb. 120 tanulót jelent. Kezdetből világos volt, hogy ilyen óraszámú és tanulólétszámmal csak a „felszín kapargatása” lehetséges, viszont minden évben akadt egy-két érettségire aspiráló tanuló, akinek a felkészítése már fakultációs plusz órákat igényelt. Ezért a többletórászámmért meg kellett harcolnom. A fakultációs csoportban viszont együtt ültek 11. évfolyamos és végzős tanulók is, ami a tananyag tervezését kissé megnehezítette.

Az új kerettantervhez igazodó új helyi tantervünkben a médiát 11. és 12. évfolyamon is (és elég jelentkező esetén fakultációs órakeretben) fogom oktatni. De amit nyertem a révén (két évre lehet tervezni), azt elveszítettem a vámon: az óraszámok feletti osztozkodáskor a rajz- és a drámatagozat nagyobb lobbijere győzött, ezek a tagozatok a felhasználható óraszámokból egyetlen órát sem voltak hajlandók a média céljára áldozni, így a drámás és a rajzos diákok igazgatói áldással nem részesülhetnek kötelező médiaoktatásban. Ez két fél osztálynyi tanulót jelent, ráadásul épp azokat a tanulókat, akiknek a fő tárgya egyébként is átfedésben van a média világával. Fakultáción persze választhatják majd a médiát, de túlterheltségük miatt ez erősen kérdéses. Emiatt kell azt gondolnom, hogy a médiát még mindig „nemesebb” célok érdekében feláldozható valaminek tekinti a közfelfogás.

A fentiek miatt talán érthető, hogy az evidens médiatanári célok (a médiaírás és -olvasás tanítása, a tudatos médiafogyasztásra nevelés, a média működési módjának megértetése stb.) mellett a szakmai ambícióim között szerepel a médiaoktatás iskolai presztízsének további emelése. Tartottam már bemutató órát a nevelési értekezlet keretében, hogy a kollégáim lássák, „miben utazom”, és hogy megérezzék, a médiáról való laikus közbeszédhez képest (ami veszélyt lát a médiában) mennyire más egy olyan megközelítés, ami a közönséget tudatos felhasználónak tételezi. Hogy lássák, a diákok milyen otthonosan mozognak azon a terepen, ahol a felnőttek botladoznak. Szeretném a tantárgyban sikeres tanulók eredményeinek „reklámozásával” meggyőzni az iskolavezetést arról, hogy a médiaoktatás érdemes további „befektetésekre”. (Nálunk például még nincs a filmkészítés összes tárgyi feltételét egy helyen kínáló, diákok által használható stúdió.) Komolyan veszem mind a tanulók zömének tartott heti egy órát, mind az érettségire való fakultációs felkészítést – még akkor is, ha csak évi egy-két tanuló vág neki. Ugyanis a heti egy órai „felszínkapargatás” is hozhat nem remélt pedagógiai sikert: hallottam már olyan tanuló mondásokat, hogy: „Soha többé nem tudunk már filmet nézni anélkül, hogy ne figyelnénk a filmkép kompozíciójára.” vagy: „Az volt az egyik legjobb feladat, amikor képsorozatot kellett csinálni Meglesés címmel.” Egy érettségire készülő diákomtól azt kérdeztem egy filmterv feletti tanakodás végén: „Miért választod a média érettségit? Látod, hogy nem könnyű!” „Mert a többi is nehéz, de ez legalább érdekes.” – válaszolta. Ezek a tanulói nyilatkozatok ékes bizonyítékai a projektmódszer pedagógiai és módszertani hatékonyságának. Ha egy diák ma érdekesnek talál valamit, amit mi, tanárok kínálunk – nyert ügyünk van. Ha a pedagógia magasfoka az, hogy a tanár inspirálni képes a diákját, akkor a médiatanár kezében ott a csodafegyver. Éppen ezért kötelességemnek érzem, hogy ne hagyjam magára a gyereket a kérdéseivel és a tudásom maximumát nyújtsam.

A legnagyobb hozadéka természetesen egy OKTV-eredménynek van a médiaóra iskolai tekintélye szempontjából, mert ez az országos siker nem csupán a médiatanár munkájának hoz elismerést a kollégák részéről, hanem az iskola helyi renoméjának is nagyon jól tesz. Az OKTV vonzerejét a diákság körében persze tetemesen növelné, ha járna érte felvételi többletpont, de azért szerencsére megadatott nekem, hogy ambiciózus tanítványaim sikereiben lehessen részem: a 2006/07-es tanévben az OKTV döntőjében 7. helyezést ért el egy tanítványom, 2010-ben a középdöntőig jutott egy másik, legutóbb pedig éppen a 2012/13-as tanévben örülhettünk egy országos 1. helyezésnek. És a sikeres gyerekek kedvet csinálnak a következő évfolyamoknak: idén is dolgozik egy tanuló a pályázatán. 2013-ban a Petőfi Irodalmi Múzeum, a Margó Városi Irodalmi Fesztivál és a Daazo.com – European Short Film

Centre kisfilmpályázatot hirdetett „Tanár úr, kérem, én filmeztem.” címmel. Egy Karinthy-novellából készített filmjével 1. díjat nyert egy zrínyis diáklány.

Ha előadásom elején azt kérdeztem: honnan, hová jutott tíz év alatt a médiaoktatás ügye, akkor a következő pozitív tények és tendenciák rajzolódnak ki: 1. A médiát már a kezdet kezdetén nem valamely főtantárgy alá besorolt modulként, hanem önálló tárgyként illesztette be a tantervbe az iskolavezetés, és az évek során sikerült kialakítani a fakultációs képzés feltételeit is. 2. Szakképesítéssel rendelkező pedagógus oktatja a tárgyat. 3. A működéshez szükséges minimális tárgyi feltételek rendelkezésre állnak. 4. Ha nem is tömeges az érdeklődés a média érettségi iránt, minden évben akad egy-két jelentkező. Őket határozott célok vezérlik: főiskolai, egyetemi filmes szakirányon akarnak továbbtanulni. 5. A legutóbbi országos versenyeredmény az ígéretes jövőjű tantárgyak sorába emelte a médiát az iskolavezetés tudatában. 6. Személyes heuréka-élményem: saját tanári gyakorlatomban felszabadító felismerés volt, hogy mennyire megfelel az alkatomnak a médiatanításban követendő tanári attitűd. A gyerekektől médiából rengeteget lehet és nem szégyen tanulni. A kiscsoportos fakultáción, érettségi- vagy versenyfelkészítés során formálódó tanár–diák kapcsolat teljesen más tanári magatartást eredményez! A diák kreatív energiáit felszabadító, alkotó tevékenységét segítő tanári szerep átvihető más tárgyak tanításába.

Nem titkolom, hogy elfog a sárga irigység, ha tagozati struktúrában dolgozó, tanévről tanévre építkező, heti sok órában tanító médiatanár kollégáimra gondolkodok, de itt és most hadd engedjek meg magamnak egy kis jóleső elégedettséget. A körülmények korlátai közt ugyan, de mégis értelmes munkával teli tíz évre tekinthetek vissza.